

УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ ДО РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

TERMS OF ATTRACTION OF FOREIGN INVESTORS TO DEVELOP INSURANCE INDUSTRY IN UKRAINE

Інвестиційна діяльність страхової компанії є важливим елементом її господарсько-фінансової діяльності, яка суттєво впливає на фінансовий результат компанії, формування та заощадження коштів страхових резервів, а також формування її власних ресурсів розвитку та фінансову надійність і привабливість страховика. У статті розглянуто основні аспекти інвестиційної діяльності страхових компаній як важливого чинника розвитку економіки. Визначено специфіку формування їхньої структури активів та резервів. Представлено структуру активів ТОП-10 страховиків України за розміром активів, а також узагальнено найвпливовіші чинники, що перешкоджають розвитку вітчизняного страхового ринку. Визначено наслідки присутності іноземних страховиків в українському страховому бізнесі. Добре організована інвестиційна діяльність підвищує якість послуг, наданих страховою компанією, а також визначає положення страховика на ринку страхових послуг.

Ключові слова: страховий ринок, глобалізація, страхові компанії, страхові премії, іноземний капітал, інвестиційний портфель, інвестиційний потенціал.

Инвестиционная деятельность страховой компании является важным элементом

ее хозяйственно-финансовой деятельности, существенно влияет на финансовый результат компании, формирование и сбережение средств страховых резервов, а также формирование ее собственных ресурсов развития и финансовую надежность и привлекательность страховщика. В статье рассмотрены основные аспекты инвестиционной деятельности страховых компаний как важного фактора развития экономики. Определена специфика формирования их структуры активов и резервов. Представлена структура активов ТОП-10 страховщиков Украины по размеру активов, а также обобщены влияющие факторы, препятствующие развитию отечественного страхового рынка. Определены последствия присутствия иностранных страховщиков в украинском страховом бизнесе. Хорошо организованная инвестиционная деятельность повышает качество услуг, предоставляемых компанией, а также определяет положение страховщика на рынке страховых услуг.

Ключевые слова: страховой рынок, глобализация, страховые компании, страховые премии, иностранный капитал, инвестиционный портфель, инвестиционный потенциал.

УДК 336.767

Марценюк-Розарьнова О.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний
університет

The article considers the main aspects of investment activity of insurance companies as an important factor of economic development. Specifics of formation of their structure of assets and reserves are determined. The structure of TOP-10 assets of Ukrainian insurers according to the size of assets is presented, as well as the most influential factors that impede the development of the domestic insurance market. The consequences of the presence of foreign insurers in the Ukrainian insurance business are determined. The urgency of the study is due to the fact that the existence of a full-fledged insurance market is an essential condition for increasing the well-being of the population and sustainable economic growth. In Ukraine, this sector is under development and has some problems. Therefore, its further development should become a priority in the economic and social aspects of the state's policy, taking into account its European integration benchmarks. The investment activity of an insurance company is an important element of its economic and financial activity, which significantly affects the financial performance of the company, the formation and saving of insurance reserves, as well as the formation of its own development resources and financial instability and attractiveness of the insurer. Well organized investment activities increase the quality of services provided by the insurance company, as well as determine the position of the insurer in the insurance market. At the expense of investment of insurance companies' funds, there is an increase in own funds, which makes it possible to reduce the amount of attraction of external sources of financing. In addition, an extremely important factor is that investing promotes business development and enables owners to independently manage them. Ensuring the economic future of Ukraine depends on achieving quality changes in the investment climate. The state's investment policy should be aimed at creating conditions for the protection of foreign investments in order to stimulate the attraction of strategically important investors to the country. Creating an effective system for attracting foreign investment in Ukraine will provide confidence to investors in protecting their investment rights and stable activities in Ukraine.

Key words: insurance market, globalization, insurance companies, insurance premiums, foreign capital, investment portfolio, investment potential.

Постановка проблеми. Сьогодні український страховий ринок усе ще перебуває на стадії формування. Загальновідомо, що розвиток страхових відносин є дуже важливим для економіки будь-якої демократичної держави. Глобалізація світової економіки характеризується високими темпами і колосальними обсягами інвестування капіталу економічно розвинених країн у виробничу та інші сфери країн із перехідною економікою та країн, що розвиваються. На території нашої держави функціонує ціла низка фінансових установ з участю іноземного капіталу. При цьому основним мотивом присутності іноземних фінансових установ стала можливість отримувати прибуток на новому ринку [2, с. 69].

Населення навряд чи програє від більш помітної присутності іноземців у страхуванні. Якщо вартість страхових послуг і підвищиться, то лише з одночасним зростанням їхньої якості. Прихід іноземних компаній і для населення, і для бізнесу обернеться зростанням пропозиції – і за обсягом покриття, і за асортиментом послуг.

Іноземні інвестори цікавляться страховим ринком нашої держави, адже у нас частка страхування становить 10% від усіх видів ризиків, хоча в Європі ці показники сягають 90%. Великий і негативний вплив на умови залучення іноземного капіталу дали політична ситуація в нашій державі, а також анексія АР Крим. Для активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного

потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів із державними органами у грудні 2014 р. Указом Президента України було створено Національну інвестиційну раду.

Актуальність дослідження зумовлена тими обставинами, що існування повноцінного ринку страхування є важливою умовою для підвищення добробуту населення та сталого економічного зростання. В Україні цей сектор перебуває на стадії розвитку і має деякі проблеми, тому подальший його розвиток має набути пріоритетного значення в економічному та соціальному аспектах політики держави, враховуючи її євроінтеграційні орієнтири.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню проблем присутності іноземного капіталу присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема В.Д. Базилевич [10], С.С. Осадець, О.І. Барановський, Н.М. Внукова, Я.П. Шумелда, Н.В. Ткаченко та ін. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку в Україні досліджували В. Альошин [1], І. Рудь [8], Л. Шаповал [11] та ін.

Інвестиційна діяльність стала невід'ємною частиною страхового бізнесу, і це відзначають у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені: З. Ватаманюк, Е. Жуков, О. Залетов [3], Ю. Кравченко, Б. Міркін, А. Правдивцев, О. Ромашенко, В. Суторміна, Н. Ткаченко, Ф. Фабозці, Т. Шульга та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасного стану страхового ринку України з позиції можливостей залучення інвестиційних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В умовах ринкової економіки страхування є важливим чинником розгортання інвестиційної діяльності. Страхові компанії, з одного боку, у процесі здійснення своєї основної (операційної) діяльності страхують економічні інтереси суб'єктів господарювання від імовірних ризиків і тим самим стимулюють інвестиційну активність, а з іншого – є безпосередніми інвесторами.

Страхова організація поряд з іншими фінансовими інститутами (банками, інвестиційними фондами, компаніями з управління активами та ін.) становить органічний елемент фінансового складника економічної системи країни. Принцип інверсійного функціонування капіталу страховика, який передбачає спочатку акумуляцію грошових коштів за рахунок страхових внесків та платежів, а вже потім його поділ на грошові потоки та фонди, визначає специфіку складу та структури капіталу останнього. Інвестиційний потенціал страхової компанії – це залучені кошти клієнтів-страхувальників, які певний час становлять групу тимчасово вільних ресурсів страховика. Тому механізм

функціонування страхування є досить цікавим із погляду розподілу та розміщення цих ресурсів [1].

На початку функціонування страхової організації первинним та базисним елементом є власний капітал, який у процесі її майбутньої діяльності поповнюється з різних джерел: за рахунок прибутку від страхової діяльності, курсового та додаткового емісійного доходу від випуску власних цінних паперів, результатів інвестиційної діяльності тощо. Здійснюючи страхову діяльність, компанія акумулює фінансові ресурси за рахунок сплати клієнтами страхових внесків та премій, причому збір коштів з усіх учасників страхового фонду в майбутньому передбачає виконання компанією взятих на себе зобов'язань із виплати сум страхових відшкодувань у результаті настання страхових подій лише за деякими із цих учасників. За рахунок коштів страхового фонду компанія також робить відрахування на компенсацію витрат із ведення страхової справи, закладених у страховий тариф.

Інвестиційна діяльність впливає на фінансове становище страхових компаній, і правильно вибрана інвестиційна стратегія є запорукою майбутнього прибутку й високої платоспроможності. Це робить операції з інвестування тимчасово вільних коштів необхідною умовою функціонування страховиків.

Отже, аналізуючи інвестиційну діяльність страхової компанії, слід детально зупинитися на понятті інвестиційної стратегії, яка являє собою науково обґрунтовані методи планування інвестиційної діяльності, постановки цілей інвестування та окреслення механізмів щодо їх реалізації і дає змогу ефективно керувати інвестиційним портфелем активів страховиків з урахуванням специфіки їхніх зобов'язань.

Під інвестиційним портфелем страхової компанії розуміється певна цілеспрямована сформована сукупність (набір) фінансових інструментів, передбачена для здійснення інвестиційної діяльності відповідно до розробленої інвестиційної стратегії.

Інвестиційний портфель має бути узгоджений із потребами страховика-інвестора, які залежать від таких характеристик, як поточна страхова діяльність, обсяг інвестиційних ресурсів та інших чинників, що мають суттєвий вплив [11, с. 492].

Однак перш ніж приймати рішення про придбання корпоративних облігацій, державних цінних паперів, акцій чи іпотечних сертифікатів, необхідно розробити схему розміщення активів. Схема розміщення активів передбачає поділ інвестиційного портфеля на різні класи активів: акції різних підприємств, облігації державного чи корпоративного сектору і т. ін.

Фінансовий потенціал страховика, крім власне коштів на здійснення операцій зі страхування, включає також інвестиційний потенціал, який складається з двох нерівнозначних частин – власного

капіталу та залучених коштів, причому залучені кошти значно переважають власний капітал, що зумовлено галузевою специфікою діяльності страхової компанії. Так, діяльність компанії базується на страховому фонді фінансових ресурсів, що формується за рахунок надходження коштів страхувальників (страхові внески та платежі). Проте цей фонд не належить страховику, він перебуває лише в його тимчасовому розпорядженні доти, доки страховик буде нести фінансові зобов'язання за договорами страхування перед страхувальниками. Кошти цього фонду спрямовуються або на виплату обумовлених договором страхування сум із відшкодування збитків, або за вдалого збігу обставин перетворюються на дохідну базу страховика. Але доти, доки вони не перетворилися на резерв зароблених страховиком страхових премій – його дохід, вони можуть використовуватися лише як інвестиційний ресурс або на інші, чітко обумовлені законодавством, цілі.

Таким чином, залучений характер коштів, що перебувають у розпорядженні страховика, вимагає чітко продуманої та обґрунтованої концепції поведінки останнього на ринку інвестиційних вкладень та врахування ризику інвестиційної діяльності під час вибору напрямів інвестицій. Від результатів інвестиційної діяльності страхової компанії залежить її спроможність виконання взятих на себе зобов'язань з укладених договорів страхування: якщо інвестиційна програма виявиться помилковою та збитковою, а об'єкт інвестування – недостатньо спроможним, то банкрутство може спіткати вже самого страховика. Тому таким важливим видається формування стратегії інвестиційної діяльності, яка передбачає побудову довго- та короткострокового інвестиційного портфеля страховика, а оцінка ризикованості конкретних депозитних вкладень, вкладень у цінні папери, об'єкти нерухомості, інші категорії активів відіграє не менш важливу роль для страхової компанії, ніж достовірна оцінка ризику її страхового портфеля [3, с. 28].

Можна стверджувати, що результати інвестиційної діяльності страховика чинять настільки істотний вплив на фінансовий стан компанії, що найчастіше можна констатувати: прибуток або збиток за результатами фінансового року – наслідок і найбільш яскраве відображення правильності вибраної інвестиційної поведінки. Дохід від інвестицій у закордонних страхових компаніях становить у середньому від 20% до 30% сукупного доходу, що дає змогу розглядати інвестування як необхідний складник страхового бізнесу. Водночас цей показник для українських страхових компаній становить у середньому не більше 6% доходів, що свідчить про нерозвиненість цього виду операцій у національних страховиків.

Висока частка інвестиційного доходу в загальній структурі доходів дає змогу зарубіжним страхо-

вим компаніям успішно конкурувати на страховому ринку, компенсуючи збитки від власної страхової діяльності прибутком від інвестування.

Аналіз структури валового прибутку страхових організацій дає змогу визначити, що фінансовий результат повністю формується за рахунок інвестиційної діяльності, причому наявність негативного фінансового результату від операцій страхування у зарубіжних компаній дає можливість стверджувати, що ця тенденція спостерігається й на вітчизняному страховому ринку. Необхідно зазначити й те, що в складі валового прибутку вітчизняних страховиків спостерігається високий відсоток доходів від інших операцій: від реалізації основних фондів і матеріальних цінностей, від здавання майна в оренду і т. ін. Однак, аналізуючи досвід закордонних страхових компаній, можна зробити висновок про майбутнє зниження їхньої частки в загальній структурі прибутку й формуванні її, головним чином, за рахунок інвестиційних вкладень.

Збереження капіталу та його захист у результаті дії несприятливих чинників інвестиційного ринку і використання сприятливих коливань для отримання додаткового доходу – головна мета схеми розміщення активів. Це теоретичне положення, яке базується на твердженні про те, що дохідність портфеля залежить скоріше від його структури, ніж від самих інвестицій, і щодня підтверджується у повсякденній практиці інвестування страховиками.

Крім того, компанії, що здійснюють страхування інше, ніж страхування життя, повинні також створювати відповідні резервні фонди на покриття майбутніх виплат за чинними договорами страхування. Цей важливий бік страхування дає змогу розглядати страховика як інституційного інвестора, тобто своєрідний фінансовий інститут, який у зв'язку зі специфікою своєї діяльності може розглядатися як спеціалізований інвестиційний інститут вкладання коштів страхових резервів у різноманітні активи. Саме способом реалізації інвестиційної функції страхових організацій є здійснення ними інвестиційної діяльності, яка буде предметом подальшого аналізу.

Основу для здійснення інвестиційної діяльності страхових компаній становлять кошти страхових резервів, які акумулюються в процесі надання страхових послуг. Джерелом формування цих коштів є відрахування за рахунок нетто-ставки страхового тарифу й сум, що спрямовуються у фонд попереджувальних заходів. Водночас для покриття власних видатків під час проведення страхової діяльності й забезпечення гарантій власної платоспроможності страхова організація проводить фінансову діяльність.

Таким чином, частина коштів, що обслуговують цей вид діяльності, використовується страховиком на потреби поточного споживання, а час-

Структура активів ТОП -10 страховиків України за розміром активів за 2017 р., тис. грн. [4]

№ з.п	Назва компанії	Основні засоби	Довгострокові інвестиції	Поточні інвестиції	Грошові кошти	Інші активи
1.	КРЕМІНЬ	7798,3	449427,1	1416663,1	127277,0	1011928,0
2.	ІНГО УКРАЇНА	216295,1	189802,6	152385,4	394414,4	860156,1
3.	АХА СТРАХУВАННЯ	36499,0	0,0	67593,0	526289,0	589043,0
4.	УНІКА	21512,0	150147,0	634413,0	35065,0	821580,0
5.	PZU УКРАЇНА	37192,0	201924,0	237818,0	88717,0	1028398,0
6.	АЛЬЯНС	1,0	832962,0	83613,0	75450,0	541645,0
7.	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	91743,0	40700,0	79446,0	286089,0	681178,0
8.	ТАС СГ	86592,9	176711,3	0,0	395521,4	499044,7
9.	АСКА	142187,0	26199,0	0,0	72202,0	602909,0
10.	УКРАЇНСЬКА СТРАХОВА ГРУПА	12512,3	92547,2	0,0	535433,9	190331,9

тина, акумулюючись у різних нестрахових фондах і резервах, може бути тимчасово інвестована. Переважно для цього можна використовувати статутний і додатковий капітал, резервний фонд, фонд нагромадження й нерозподілений прибуток. Оскільки серед цих джерел тільки статутний капітал є регульованим параметром, що залежить безпосередньо від результатів основної (страхової) діяльності, саме його нагромадження буде впливати на формування інвестиційного капіталу в межах здійснення страховою організацією власної фінансової діяльності.

Однією з умов забезпечення платоспроможності страховиків, відповідно до Закону України «Про страхування» [5], є створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань, та їх правильне розміщення відповідно до принципів диверсифікованості, зворотності, ліквідності та прибутковості.

Результати дослідження вітчизняного ринку страхових послуг констатують зміну структури активів найбільших страхових організацій України в напрямі скорочення рівня диверсифікації. Згідно з даними табл. 1, для компаній ТОП-10 вітчизняного страхового ринку є характерним середній рівень диверсифікації активів. Компанії першої десятки лідерів надають перевагу активам із високим рівнем ліквідності (депозити, грошові кошти).

Компанії другої десятки лідерів більшу частину тимчасово вільних грошових коштів розміщують переважно в активи із середньою або низькою ліквідністю (державні та муніципальні цінні папери, боргові цінні папери). Однак серед них є й ті, хто віддає перевагу депозитам і грошовим коштам. Загалом на вітчизняному ринку страховики надають перевагу високоліквідним активам – банківським депозитам і грошовим коштам і при цьому дотримуються консервативної інвестиційної стратегії.

За європейським вектором інтеграції слід зазначити, що частка страхування у ВВП розвинених країн Європи становить від 6% до 16% (Австрія – 6,1%, Німеччина – 6,7%, Італія – 7,2%,

Нідерланди – 9,4%, Франція – 11%, Швейцарія – 11%, Великобританія – 16%), а фінансування медичних галузей у низці країн досягає 20% [3].

Страховий ринок України перебуває на етапі формування, поступово адаптуючись до вимог європейського та світового ринків. Ми маємо багато прогалин у страховій діяльності, проте активно намагаємося їх усунути. Для цього українському страховому ринку необхідно підключатися до зарубіжного страхового досвіду та змінювати власні моделі функціонування. Одним із таких варіантів є співпраця України у сфері страхування з країнами Європейського Союзу.

Стратегічні й портфельні інвестори звертають передусім увагу на такі критерії, як: робота в реальному страховому бізнесі, наявність широкої філіальної мережі, наявність портфеля страхових продуктів для корпоративних і для приватних клієнтів, наявність достатнього числа кваліфікованого персоналу [11, с. 423].

Схеми виходу на страховий ринок України, які застосовують іноземні інвестори, найчастіше передбачають відкриття дочірньої компанії або купівлю вітчизняної страхової компанії з подальшим інвестуванням значної кількості фінансових ресурсів. При цьому іноді операції можуть проводитися не прямо, а через афілійовані компанії. Під час купівлі компаній із розвиненою мережею філій, налагодженими каналами реалізації страхових послуг інвестори привносять новітні технології збуту та корпоративні традиції роботи. Під час купівлі дрібних та маловідомих компаній інвестор змінює назву, стратегію просування на ринку, яка повністю запозичує методи роботи материнської компанії [11, с. 495].

Світовий досвід розширення присутності страхових компаній з іноземним капіталом дає можливість виділити такі особливості: проникнення іноземного страхового капіталу на національні фінансові ринки зазвичай позитивно впливає на конкурентоспроможність місцевої страхової системи; страхові компанії з іноземним капіталом концентрують свою діяльність насамперед на роботі

зі страхувальниками – фізичними особами; іноземні страхові компанії значний інтерес виявляють до страхування життя; останніми роками частка страхових активів, які контролюють іноземні страховики, постійно зростає.

Висновки з проведеного дослідження.

Збільшенню притоку прямих іноземних інвестицій у нашу країну перешкоджає та обставина, що Україна сприймається як країна з високим ризиком і великими витратами, тому потреби інвесторів у пом'якшенні політичних ризиків – реальних та очікуваних – дуже великі. Україні не вистачає установи, яка б на практиці залучала інвесторів та допомагала їм подолати труднощі. В Україні необхідно створити інституційну систему страхування інвестиційних проектів. Оптимальним заходом для вирішення цієї проблеми є співпраця з іноземними перестраховальниками у формі створення окремих проектів для перестраховування з іноземними страховими компаніями з метою диверсифікації ризиків, що сприятиме надійності гарантій залучення прямих іноземних інвестицій в Україну.

Забезпечення економічного майбутнього України залежить від досягнення якості змін в інвестиційному кліматі. Інвестиційна політика держави повинна бути спрямована на створення умов для захисту іноземних інвестицій із метою стимулювання залучення стратегічно важливих інвесторів до країни. Створення ефективної системи залучення іноземних інвестицій в Україні надасть упевненість інвесторам у захисті їхніх інвестиційних прав та стабільній діяльності на території країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Альошин В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку в контексті нової

редакції Закону України «Про страхування». URL: http://ufin.com.ua/analit-mat/strah_rynok/029.htm (дата звернення: 20.03.2019).

2. Братюк В.П., Бошинда І.М. Інвестиційна діяльність страхових компаній. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. С. 69–71.

3. Залетов О. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. № 3(180). С. 25–32.

4. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України : веб-сайт. URL: <http://forinsurer.com> (дата звернення: 15.03.2019).

5. Про страхування : Закон України від 04.10.2001 № 2745-III (зі змінами і доповненнями). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14> (дата звернення: 02.04.2019).

6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (зі змінами і доповненнями). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 25.03.2019).

7. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Постанова КМУ від 16.08.1999 № 1496. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення: 30.03.2019).

8. Рудь І.Ю. Аналіз страхового ринку України. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2016. С. 856–859.

9. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012–2021 рр. від 25.05.2011 № 9. *Загальні збори Членів «Української федерації ubezpieczenia»*. URL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257 (дата звернення: 25.03.2019).

10. Страхування : підручник / за ред. В.Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.

11. Шаповал Л.П. Інвестиційна складова менеджменту страхових компаній. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2016. № 3. С. 491–496.